

अल

इति युक्तिकल्पतरुः ॥ * ॥ मणिविशेषाणां लक्ष-
णानि तत्तच्छब्दे द्रष्टव्यानि ॥ * ॥ काव्यालङ्कारः ।
स द्विविधः । शब्दालङ्कारः १ । अर्थालङ्कारश्च २ ।
तस्य लक्षणं । काव्यशोभाकरधर्मः । इति काव्या-
दर्शः ॥ वैचित्र्यमलङ्कार इत्यलङ्कारसामान्यलक्षणं ।

अथालङ्कारनामानि

अक्रमातिशयोक्तिः—	१
अतद्गुणः—	२
अत्यन्तातिशयोक्तिः—	३
अत्युक्तिः—	४
अधिकं—	५
अनन्वयः—	६
अनुकूलं—	७

अनुगुणः—	८
अनुज्ञा—	९

अनुप्रासः—	१०
------------	----

अनुप्रासस्तु पञ्चविधः । एकस्य लक्षणादाहरणे
उक्तं ।

अपरे यथा, वृत्त्यनुप्रासः—	
----------------------------	--

अव्यनुप्रासः—	
---------------	--

अन्यानुप्रासः—	
----------------	--

लाटानुप्रासः—	
---------------	--

अनुमानं—	११
----------	----

अन्योन्यं—	१२
------------	----

अपङ्गवातिशयोक्तिः—	१३
--------------------	----

अप्रस्तुतप्रशंसा—	१४
-------------------	----

अभिधाहेतुः—	१५
-------------	----

अर्थान्तरन्यासः—	१६
------------------	----

अर्थोपपत्तिः—	१७
---------------	----

अल

वैचित्र्यमलङ्कारविशेषः प्रतीतिसात्त्विकः । इति
काव्यप्रकाशटीकायां महेश्वरः ॥ अङ्गदादिवत्
शब्दार्थशोभातिशयजनको रसाद्युपकारकोऽस्थि-
रधर्मः । इति साहित्यदर्पणं ॥ अस्य विवरणं
दण्डि-काव्यप्रकाश-साहित्यदर्पणालङ्कारकौस्तुभ-

तत्तद्गुणानि

“अक्रमातिशयोक्तिः स्यात् सङ्ख्ये हेतुकार्ययोः ॥ १	
“सङ्गतानुगुणासङ्गीकारमाह्वरतद्गुणं” ॥ २	
“अत्यन्तातिशयोक्तिस्तु कार्ये हेतुप्रशक्तिजे” ॥ ३	
“अत्युक्तिरदुष्टतातथ्यशैथिल्यादायां दिवर्णनं” ॥ ४	
“अधिकं पृथुलाधारादाधेयधिकवर्णनं” ॥ ५	
“उपमानोपमेयत्वं यदेकस्यैव वस्तुनः” ॥ ६	
“अनुकूलं प्रातिकूल्यमनुकूलानुबन्धि चेत् ॥ ७	

“प्राक्सिद्धः स्वगुणोत्कर्षोऽनुगुणः परसन्निधेः” ॥ ८	
“दोषस्याभ्यर्थनानुज्ञा तत्रैव गुणदर्शनात्” ॥ ९	

“अनुप्रासः शब्दसाम्यं वैधन्येऽपि स्वरस्य यत्” ॥ १०	
--	--

“अनेकस्यैकधा साम्यसङ्गदाप्यनेकधा ।
एकस्य सङ्गदप्येक वृत्त्यनुप्रास इष्यते” ॥

“उच्चार्यत्वादयदेकत्र स्थाने तालुरदादिके” ।
सादृश्यं व्यञ्जनस्यैतत् श्रुत्यनुप्रास उच्यते ॥
व्यञ्जनक्षेद्यथावस्थं सहायेन स्वरेण तु ।
आवर्त्यतेऽन्ययोज्यत्वादनुप्रासः स एव तत्” ॥

“शब्दार्थयोः पौनरुक्त्यं भेदे तात्पर्यमात्रतः । लाटानुप्रास इत्युक्तः” ॥	
“अनुमानन्तु विच्छिन्ना ज्ञानं साध्यस्य साध- नात्” ॥ ११	

“अन्योन्यं नाम यत्र स्यादुपकारः परस्परं” ॥ १२	
---	--

“रूपकातिशयोक्तिः स्यान्निर्गोर्थाध्यवसानतः । यदापङ्क्तिगर्भत्वं सैव सापङ्गवा मता” ॥ १३	
“अप्रस्तुतप्रशंसा स्यात् सा यत्र प्रस्तुताश्रया” ॥ १४	

“अभेदेनाभिधाहेतुर्हेतोर्हेतुमता सह” ॥ १५	
--	--

“उक्तिरर्थान्तरन्यासः स्यात् सामान्यविशेषयोः” ॥ १६	
--	--

“दण्डापूपिकथानार्थगमोऽर्थोपपत्तिरिष्यते ।
क्वचित् प्राकरणिकादप्राकरणिकार्थस्यापतनं ।
क्वचित् अप्राकरणिकात् प्राकरणिकार्थस्येति द्वौ
भेदौ” ॥ १७

अल

चन्द्रालोकोऽञ्जल-नीलमणि-काव्यचन्द्रिका-कुव-
यानन्द-सरस्वतीकण्ठाभरणादियथेषु क्षेत्रे । अल-
ङ्काराणां मध्ये ये ये प्रसिद्धास्तेषां नामलक्षणादा-
हरणानि चन्द्रालोकदृष्टानि तदतिरिक्तानि सा-
हित्यदर्पणोक्तानि च लिख्यन्ते ॥

तदुदाहरणानि

“आलिङ्गन्ति समं देव ज्यां शराश्च परांश्चते” ॥ १	
“चिरं रागिणि मन्त्रिणे निहितापि न रज्यसि” ॥ २	
“यास्यामीत्युदिते तन्वया बलयोऽभवद्भूमिका” ॥ ३	
“त्वयि दातरि राजेन्द्र याचकाः कल्पशाखिनः” ॥ ४	
“ब्रह्माखण्डानि जले यत्र तत्र भान्ति न ते गुणाः” ॥ ५	
“इन्दुरिवेन्दुः श्रीमानित्यादौ तदनन्वयः” ॥ ६	
“कुपितासि यदा तन्वि निधाय करजन्तं । बन्धन भुजपाशाभ्यां कण्ठमस्य दृढं तदा” ॥ ७	
“नीलोत्पलानि दधते कटाक्षैरतिनीलता” ॥ ८	
“मध्येव जीर्णतां यातु यत्त्वयैव कृतं हरे । नरः प्रत्युपकारार्थी विपत्तिमभिकाङ्क्षति” ॥ ९	
“आदाय वकुलगन्धानन्धीकुर्वन् पदे पदे भ्रमरान् । अयमेति मन्दमन्दं कावेरीवारिषावनः पवनः” ॥ १०	
“उन्मीलनमधुगन्धलूक्यमधुपयाधूतचूताङ्गुरक्रीडत् - कोकिलकाकलीकलकलैरङ्गीर्यकर्णज्वराः । नीयन्ते पथिकैः कथं कथमपि ध्यानावधानक्षय- प्राप्तप्राणसमासमागमरसोक्तासैरमी वासराः” ॥	
“दृष्ट्वा दग्धं मनसिजं जीवयन्ति दृष्ट्वैव याः । विरूपान्तस्य जयिनीस्ताः स्तुमो वामलोचनाः” ॥	
“केशः काशस्तवकविकाशः कायः प्रकटितकरम- विलासः । चक्षुर्दग्धवराटककल्पं त्यजति न चेतः काममनलम्” ॥	
“स्मेरराजीवनयने नयने किं निमीलिते । पश्य निर्जितकन्दर्पं कन्दर्पवशगं प्रियं” ॥	
“जानीमहेऽस्याः किल सारसाद्या विराजतेऽन्तः- प्रियवक्त्रचन्द्रः । तल्लान्तिजालैः प्रसृतैस्त्वदङ्गेष्व- पाखुता कुङ्कुमलक्ष्मिपद्मे” ॥ ११	
“त्रियामा शशिना भाति शशो भाति त्रिया- मया” ॥ १२	
“त्वत्सूक्तिषु सुधा, राजन् भान्ताः पश्यन्ति तां विधौ” ॥ १३	
“एकः कृती स कृत्येषु योज्यं प्रकाशं याचते” ॥ १४	
“तारुण्यविलासः । इत्यत्र वशीकरणहेतुर्नायिका- वशीकरणत्वेनोक्ता । विलासहासयोर्वध्यवसाय- मूलोऽयमलङ्कारः” ॥ १५	
“हनुमानव्निमतस्तत् दुस्तरं किं महात्मनां ॥ गुणवद्वत्संसर्गात् याति खल्वपि गौरवं । पुष्पमालानुषङ्गेण सूत्रं शिरसि धार्यते” ॥ १६	
“हारोऽयं हरिणाक्षीणां लुठति स्तनमण्डले । सुक्तानामप्यवस्थेयं के वयं स्मरकिङ्कराः” ॥	
“विललापः सवाप्यगद्गदं सहजामप्यपहाय धी- रतां । अतितप्तमयोऽपि सार्द्धं भजते कैव कथा शरीरिणां” ॥ १७	